

LEREN VOOR MORGEN

Resultaten Cooperatie Leren voor Morgen

1 juli 2017 – 1 april 2018

Utrecht, juli 2018

Inleiding

De Coöperatie Leren voor Morgen is in 2017 opgericht met het oog op:

- Het verbinden van inhoudelijke duurzaamheidsthema's met onderwijspartijen
- Het faciliteren van netwerken en het delen van good practices rond duurzaamheid en onderwijs
- het werken aan de conceptuele inzet van duurzaamheid in het onderwijssysteem, aansluitend bij de vraag van scholen.

Zoals beoogd in het projectvoorstel voor 2017 heeft de Cooperatie in 2017 en in het eerste kwartaal van 2018 gewerkt op 4 lijnen:

- 1) Sterke regio's – het versterken van duurzaamheid en onderwijs in de regio's
- 2) Ondersteunen en verder uitbouwen van netwerken in het Voortgezet Onderwijs (VO), Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO) en Hoger Onderwijs (HO)
- 3) Digitale infrastructuur – het opzetten en uitbouwen van een digitale infrastructuur en
- 4) De Coöperatie – het opzetten van de governance van de Coöperatie, het vormgeven van de organisatiestructuur en het uitbouwen van interne en externe contacten.

In grote lijnen zijn de doelen zoals gesteld in het projectplan voor 2017 behaald in 2017 en het eerste kwartaal van 2018. Deze uitloop naar 2018 was noodzakelijk omdat het samenbrengen van een zo diverse groep organisaties iets meer aanlooptijd nodig bleek te hebben dan verwacht en omdat een van de twee parttime medewerkers langdurig ziek werd.

Samenvattend kunnen we stellen dat:

- De Coöperatie heeft gezorgd voor toename van regionale samenwerking en expertise rond duurzaamheid en onderwijs
- Er stevige landelijke netwerken staan rond duurzaamheid in het MBO en duurzaamheid in het HO, en een goede start gemaakt is met een landelijk netwerk rond duurzaamheid in het VO
- Er een functionerende digitale infrastructuur voor de Coöperatie is gerealiseerd
- De Coöperatie als organisatievorm in grote lijnen staat, dat er grote betrokkenheid van de leden is en dat de Coöperatie door lokale, regionale en landelijke partijen wordt herkend als een belangrijke speler rond duurzaamheid en onderwijs.

Hieronder wordt aangegeven wat de behaalde resultaten zijn op deze 4 lijnen en worden afwijkingen ten opzichte van het oorspronkelijke plan toegelicht. Voor het financieel overzicht zie bijlage 1.

Lijn 1: Sterke regio's

In de regio's blijkt grote behoefte aan het delen van lessons learned en het identificeren van samenwerkingsmogelijkheden tussen partijen. In plaats van 5 kleine regiobijeenkomsten zijn er 3 grotere bijeenkomsten georganiseerd, waarbij vooraf meer tijd is geïnvesteerd dan voorzien in het verbinden van verschillende partijen en het zoeken naar aanknopingspunten voor samenwerking. Deze bijeenkomsten hebben geleid tot het vergroten van de kennis en netwerken van mensen die lokaal met duurzaamheid en onderwijs bezig zijn en tot spin-offs in de vorm van concrete samenwerkingsprojecten. De organisatie van dergelijke regionale bijeenkomsten blijkt dus lonend maar wel zeer arbeidsintensief.

Concreet zijn de volgende resultaten behaald:

- Onderzoek naar stand van zaken, behoeften en kansen in 5 regio's uitgevoerd.
- Kansen voor het versnellen van duurzaamheid in het onderwijs worden door regionale partners vooral gezien in het promoten van de *whole school approach*, het ontwikkelen van hybride leeromgevingen en het activeren van docenten en leerlingen als versnellers.
- Onderwijscafé (doorlopende leerlijn) in de regio Utrecht georganiseerd. Parallel aan deze bijeenkomst is een managementoverleg georganiseerd voor schoolbesturen om duurzaamheid te agenderen.
- Grote tweedaagse regiobijeenkomst georganiseerd ism Duurzaam MBO, het Summa College en Helicon genaamd *Circulaire economie in de triple helix*
- Stevig traject in Friesland van PO tot WO, mede ter voorbereiding op de 11 wegweg die in juli 2018 is uitgevoerd

Lijn 2: Ondersteunen en verder uitbouwen van netwerken

In lijn 2 stond het ondersteunen en verder uitbouwen van netwerken rond duurzaamheid in het VO, MBO en HBO centraal (het ondersteunen van het primair onderwijs op gebied van duurzaamheid is separaat gefinancierd en wordt hier buiten beschouwing gelaten).

Voor het Hoger Onderwijs en duurzaamheid is met name het werk van Studenten voor Morgen en Het Groene Brein binnen de Cooperatie verder uitgebouwd.

Voor het MBO ontstonden er veel kansen voor samenwerking rond duurzaamheid. Door deze aan te grijpen is duurzaamheid in het MBO in 2017 en in het eerste kwartaal van 2018 in een stroomversnelling gekomen. Deze keuze leidde er ook toe dat er minder tijd beschikbaar was voor de activiteiten in het VO. De activiteiten voor het VO zijn dus later op gang gekomen en beperkter in omvang gebleven dan voorzien. Concreet zijn de volgende resultaten behaald:

VO

- Werving deelname van leden tot 28 organisaties voor het VO netwerk
- Kick-off programeersessie gehouden op 19 februari 2018, met tevens identificatie van lopende initiatieven rond duurzaamheid in het VO en identificatie van hiaten & mogelijkheden voor opstarten van nieuwe initiatieven
- Webpagina over het VO ontwikkeld binnen de website van Leren voor Morgen, met links naar relevante initiatieven, materiaal en organisaties rond VO en duurzaamheid
- Aandacht voor het VMBO. Onder meer door de oprichting specifiek netwerk voor het VMBO: IkCirculeer. Dit is door de stichting Ikcirculeer gedaan, in nauwe samenwerking met de Cooperatie.

MBO

- Samenwerking van de netwerken Duurzaam MBO, Het Groene Brein/ Roots, Katapult (netwerk vanuit Platform Bèta Techniek) en netwerk Groene Groei formeel gelanceerd tijdens de General Assembly van Katapult op 21 juni 2017. Deze samenwerking is later in het jaar omgedoopt tot 'MBO voor Morgen'.
- Werkconferentie 'Next Education' gehouden op 15 maart 2018. De werkconferentie trok 80 deelnemers, in 12 actieve werksessies werden diverse onderwerpen rond duurzaamheid in het MBO onderwijs verder uitgewerkt.
- Potentiele ambassadeurs voor het netwerk MBO voor Morgen in kaart gebracht inclusief hun behoeften en mogelijke bijdragen aan het netwerk middels een vragenlijst.
- Aantal regiogidsen uitgebreid van 5 naar 9. Netwerkbijeenkomsten georganiseerd door het aanjaagteam met de regiogidsen.

- Met deze regiogidsen speerpunten voor het aanjagen van duurzaamheid binnen het MBO geformuleerd voor 2018: a) organiseren/faciliteren van *challenges* (samenwerking bedrijven/scholen rond concrete opdrachten voor MBO studenten), b) opzetten van een rankingsysteem voor MBO scholen en c) organiseren van regionale werkbijeenkomsten.
- Start gemaakt met de organisatie van *challenges* en het leggen van contacten met partners.
- MBO voor Morgen webpagina ontwikkeld binnen de website van Leren voor Morgen, met links naar relevante initiatieven, materiaal en organisaties rond MBO en duurzaamheid en inclusief resultaten van de werkconferentie
- Infrastructuur voor het stellen en beantwoorden van praktische en strategische vragen opgezet
- Duurzaam MBO ondersteund bij onder andere het ontwikkelen en verbeteren van het keuzedeel Duurzaamheid en Beroep en het presenteren van onderwijsmateriaal rond duurzaamheid in de zorg, toerisme, ICT, handel, horeca, bouw, techniek en mode op de website.
- Door externe partijen die 'iets' met duurzaamheid en MBO willen en samenwerking zoeken wordt Leren voor Morgen inmiddels geregeld benaderd.

HO

- 2 netwerkborrels met inhoudelijke pitches rond duurzaamheid in het hoger onderwijs georganiseerd voor diverse spelers in het hoger onderwijs door Leren voor Morgen
- Webpagina over het HO ontwikkeld binnen de website van Leren voor Morgen, met links naar relevante initiatieven, materiaal en organisaties rond HO en duurzaamheid
- SustainaBul ranking uitgevoerd door studenten, voorbereidingen getroffen voor uitreiking SustainaBul 2018 (uitgereikt aan de Technische Universiteit Eindhoven op 25 mei 2018)
- Mogelijke verbeterpunten voor SustainaBul in kaart gebracht d.m.v. het bezoeken van instellingen door het hele land
- Nieuw platform voor de SustainaBul ontwikkeld. Dit platform zorgt ervoor dat aan de ene kant instellingen veel makkelijker mee kunnen doen en van elkaar kunnen leren binnen het platform. Aan de andere kant focust het nieuwe platform zich op het inzichtelijk maken van de bergen met data die de SustainaBul elk jaar vergaart. Deze data moet zo aantrekkelijk en overzichtelijk mogelijk inzichtelijk worden voor studenten, om zo de impact van de SustainaBul hoog te houden.
- Sustainability Career Event voorbereid, een groot evenement waar studenten gekoppeld worden aan bedrijven die duurzaamheids-stage plekken of traineeships bieden
- 'De Duurzame Introductie Stunt' georganiseerd. De wedstrijd tussen studenten om een zo leuk, duurzaam en ludiek mogelijke stunt te organiseren tijdens de intro-weken van de universiteiten, eind augustus. Parallel daaraan worden alle deelnemende intro-weken getoetst op de mate van duurzaamheid dmv een enquête en een interview
- Studenten voor Morgen ondersteund in het werken aan een internationaal project om de SDGs in te bedden in het onderwijs dmv een onderzoeksvak op de universiteit, het

organiseren van de Nationale Dag van de Duurzaamheid in het Hoger Onderwijs, het bezoeken van duurzaamheidsmarkten en verder uitontwikkelen van hun website en het onderhouden, uitbreiden en versterken van een duurzame blog om duurzaamheid voor studenten toegankelijker te maken.

- Uitbreiding en mede-organisatie van de Dag voor Duurzaam Hoger Onderwijs (NDDHO).
- Uitvoering van 10 challenges waarin studenten werken aan concrete casussen van bedrijven rondom de onderwerpen duurzaamheid en circulaire economie.
- Community of Practice Accountancy & Finance van HGB uitgebreid en versterkt. Hier is een docentennetwerk ontstaan van docenten van 10 hogescholen uit de vakgebieden accountancy, finance en bedrijfseconomie. Duurzaamheid is inmiddels ingeved in de formele richtlijnen voor bedrijfseconomie in voor hogescholen.
- Gezamenlijk afstudeertraject ontwikkeld met 7 hogescholen ism woningbouwcorporaties rond het concept 'product as a service' (circulaire economie)

Lijn 3: Digitale infrastructuur

De Coöperatie heeft een eigen website ontwikkeld, met een overzicht van lopende actuele projecten en initiatieven rond duurzaamheid in het onderwijs, initiatieven per onderwijsniveau, onderwijsmateriaal, links naar de lidorganisaties en een actuele agenda. Hieraan gekoppeld is een helpdesk. Tevens is een maandelijkse nieuwsbrief rond duurzaamheid in het onderwijs ontwikkeld.

ToekomstBehendig is begon 2017 met een grote uitdaging. De initiële programmeur die in 2016 is begonnen met de ontwikkeling heeft in september 2016 besloten te stoppen met ontwikkeling. De daaropvolgende afwikkeling heeft veel voeten in de aarde gehad en uiteindelijk tot een schikking geleid. Eerst is een nieuwe programmeur gevraagd om te onderzoeken wat er nodig is om ToekomstBehendig operationeel te krijgen; vanaf 2017 moest daardoor ToekomstBehendig grotendeels opnieuw worden opgebouwd.

Op het gebied van digitale infrastructuur zijn de volgende resultaten behaald:

- Website Leren voor Morgen ontwikkeld met een overzicht van lopende actuele projecten en initiatieven rond duurzaamheid in het onderwijs, initiatieven per onderwijsniveau, onderwijsmateriaal, links naar (projecten van) de lidorganisaties en een actuele agenda.
- Helpdesk ontwikkeld gekoppeld aan de website, redactie helpdesk werkend. Aantal concrete vragen op gebied van duurzaamheid en onderwijs ligt per 1 april 2018 op circa 8 per maand. Deze vragen worden door de redactie direct beantwoord dan wel teruggespeeld naar de leden en/of de netwerken in het HO, VO, MBO of PO.
- 12 maandelijkse externe nieuwsbrieven over duurzaamheid in het onderwijs ontwikkeld en uitgestuurd naar 1000+ contacten.
- Framework waarin website van ToekomstBehendig is opgebouwd omgezet van Symfonie naar Laravel. Start gemaakt met de doorontwikkeling.
- Redactie toekomstbehendig werkend
- Toekomstbehendig is inmiddels voor een aantal regio's helemaal gevuld. Voor de andere regio's zijn de scholen die bij keurmerken zoals Ecoschool zijn aangemeld ingevoerd.

Lijn 4: De Coöperatie

Ondanks een wat trage start is de Coöperatie aan het eind van het eerste kwartaal van 2018 een organisatie die door diverse partijen wordt herkend als een belangrijke speler rond duurzaamheid en onderwijs. Zowel lokale, regionale als landelijke organisaties zoeken inmiddels contact met de Cooperatie met verzoek om samenwerking op gebied van duurzaamheid in onderwijs, zowel algemeen, binnen een bepaalde sector van het onderwijs of in relatie tot de hele onderwijsskolom.

De leden van de Cooperatie zijn zeer betrokken. Het zoeken van een goede samenwerkingsstructuur die meerwaarde biedt aan alle leden is een proces dat tijd vergt maar waarvan de belangrijkste contouren wel in grote lijnen zijn gevormd. Het verder formaliseren van de organisatiestructuur behoeft verdere concretisering in 2018. De behoefte aan meer inzicht in elkaars activiteiten door de leden heeft o.a. geleid tot de ontwikkeling van een maandelijkse interne nieuwsbrief.

Essentieel in de activiteiten van de Coöperatie is het voeren van een gezamenlijke lobby voor duurzaam onderwijs. Hierbij is het inmiddels gelukt om een gezamenlijk traject op te zetten richting Curriculum.nu. Ook is de Cooperatie nu formel het aanspreekpunt voor SDG 4 (onderwijs) voor het SDG traject in Nederland (gecoördineerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken)

Concreet zijn de volgende resultaten behaald:

- Governance structuur en criteria voor doorbraakprojecten in concept opgesteld door de leden
- Ledenbijeenkomsten georganiseerd inclusief een hei-sessie voor gezamenlijke visievorming en strategiebepaling van de leden
- Maandelijkse interne nieuwsbrief verspreid (3 maal sinds januari 2018) voor de leden op gebied van duurzaamheid in het onderwijs
- Deelname aan de Klimaattafels namens de lidorganisaties gerealiseerd
- Contact gelegd met een groot aantal externe organisaties (overheden, bedrijven, individuen) op het gebied van duurzaamheid en onderwijs. Andersom wordt door externe organisaties veelvuldig contact gezocht met de Cooperatie
- Sessies met Curriculum.nu georganiseerd.
- De Coöperatie is nu het aanspreekpunt voor SDG 4 in Nederland.
- Diverse bijeenkomsten/samenwerkingsverbanden tussen verschillende partijen rond duurzaamheid en onderwijs gefaciliteerd.
- Opzet en uitvoering van gezamenlijk (doorbraak)project 'de duurzame docent 2017' gerealiseerd. Resultaat is inzending van ruim 60 kandidaten uit primair en middelbaar onderwijs, toekenning van winnaars voor het PO en VO, publicatie op de website van LVM en externe publiciteit.
- Programma en begroting voor 2018 opgesteld inclusief doorbraakprojecten voor 2018.